

Projev prezidenta ČSFR Václava Havla ke státnímu svátku ČSFR
Praha, 28. října 1990

Vážení spoluobčané,
před dvaasedmdesáti lety přibližně v tuto hodinu přijali v
pražském Obecním domě představitelé našich národů sdružení v
Národním výboru zákon o zřízení Československého státu. První
věta tohoto našeho prvního zákona praví, že "samostatný stát
československý vstoupil v život".

Dvacátého osmého října 1918 tento stát skutečně vstoupil v život.
dlouholeté úsilí našeho zahraničního odboje, vedeného Masarykem,
Štefánikem a Benešem, a dlouholeté úsilí několika našich domácích
vůdců bylo toho dne – kdy je svým veřejným vystoupením podpořil
všechen lid korunováno úspěchem. Z trosk zhrouteného
Rakousko–uherského mocnářství a na pozadí jeho válečné porážky
povstal nejen náš novodobý samostatný stát, ale zároveň první
demokratický stát na naší půdě v celé dlouhé historii našich
národů.

Dvacátý osmý říjen je právem naším hlavním státním svátkem.

Dnes má tento svátek pro nás obzvlášť sváteční příděch: poprvé po
dlouhých desíletích můžeme říct o dvacátém osmém říjnu 1918
plnou pravdu a přiznat tomuto dni jeho pravý význam. Poprvé po
dlouhých desíletích se můžeme opět bez různých vytáček a zcela
jednoznačně přihlásit k idejím, s nimiž je tento den
neodmyslitelně spjat, totiž k ideálu svobody, politické plurality,
skutečné demokracie, občanské rovnosti, sociální spravedlnosti,
humanity a v neposlední řadě plné státní nezávislosti.

To všechno je zajisté důvodem k upřímné radosti.

Bylo by však nebezpečným sebeklamem, kdybychom dnešní výročí
vnímali pouze jako důvod k radosti. Není jen tím. Je pro nás
zároveň velmi vážnou výzvou k velmi vážnému zamyšlení nad

sebou samými. Žijeme totiž v době, která nám klade bezpočet zneklidňujících otázek. V jejich pozadí se skrývá jedna základní: zda a jak se nám daří prosazovat hodnoty, jejichž jménem jsme před necelým rokem povstali proti totalitnímu režimu, a zda a jak skutečně ujmeme ideály, které jsme tehdy veřejně artikulovali.

Obávám se, že nemáme mnoho důvodů ke spokojenosti. Společenské změny, které se nám zdály ještě předně kolikaměsíci na dosah ruky, probíhají těžce a pomalu. Mezi lidmi roste neklid, nespokojenost, netrpělivost a zklamání, které jsou provázeny rostoucí nevraživostí. Žijeme v dusné atmosféře. Kredit, který jsme ve své době získali svou rychlou a pokojnou revolucí zvolna ztrácíme. Zahraničí nás pozoruje se stále většími rozpaky a stále častěji vyslovuje obavu, že naše schopnost budovat nový systém povážlivě kulhá za schopností, kterou jsme prokázali při bourání systému starého.

Jsem přesvědčen, že všechno nakonec dopadne dobře. Zároveň se však domnívám, že dopadne-li vše nakonec dobře, pak jen a jen proto, že v sobě nalezneme sílu podívat se zpříma do tváře sami sobě, všem svým dosavadním neúspěchům a všem jejich skutečným příčinám, včetně těch, které tkví v nás samotných a v našich špatných vlastnostech.

Není mým dnešním úkolem rozebírat všechny aspekty krizové situace, v níž se ocitáme. Zmíním se pouze o jedné věci, která je bezprostředně významově spjata se vznikem našeho státu.

Československo vzniklo před dvaasedmdesáti lety ze společné vůle nejvýznamnějších duchů našich dvou národů. Nejuvědomilejší Češi a Slováci, ať už působili doma či v zahraničí, se tehdy jednomyslně shodli na tom, že jedinou zárukou nezávislé státní existence a svobodného národního rozvoje je pro nás společný život v jednom státě. Tato obecně sdílená jistota vedla dokonce naše předky, jak Čechy tak Slováky, k přesvědčení, že naše dva národy jsou jen dvěma větvemi národa jediného. V této věci, jak

víme, se osudově mýlili, nicméně sám fakt, že takto smýšleli, svědčí o tom, jak hluboká byla jejich jistota, že patříme k sobě.

Jak dobře víte, naše soužití v jednom státě, prodělává právě v těchto dnech velikou zkoušku. Svoboda, kterou jsme si vybojovali, nás zcela zákonitě postavila před otázku, zda rozhodnutí našich předků bylo také svobodné a zda bylo správné.

Jsem hluboce přesvědčen, že to bylo rozhodnutí správné. Zároveň jsem ale hluboce přesvědčen, že toto rozhodnutí musíme dnes zbavit jeho dobových podmínek iluzí a vdechnout mu nový obsah. Nejsme jediným československým národem, ale národy dvěma, které mají právo na tutéž míru národní svébytnosti a suverenity. Jsme zároveň státem s početnými národnostními menšinami, které mají svá kolektivní práva.

Nový obsah a nový život chceme dát rozhodnutí našich předků tím, že se pokoušíme dát nový obsah federativnímu uspořádání našeho státu.

Říkáme, že budujeme autentickou federaci.

Je to proces neobyčejně složitý a náročný, provázený bezpočtem sporů, nedorozumění, překvapení, ba i zmatků. Kdybych tento proces měl přirovnat k porodu, musel bych říct, že to rozhodně není porod bezbolestný.

Co je třeba k tomu, aby se tento porod podařil a aby se narodilo dítě vskutku zdravé a životaschopné?

Podle mého mínění je k tomu třeba jediné: abychom všichni v sobě probudili svou odpovědnost a abychom v sobě zmobilizovali takové vlastnosti, jako je zdravý rozum, nadhled věcnost, odvaha k pravdě a porozumění pro druhého.

Vyzývám proto všechny Čechy, aby se pokusili vcítit do duše slovenského národa a aby se zbavili všech pozůstatků přezíravosti a bezděčné nadřazenosti, jimiž byl po léta jejich vztah k Slovákům provázen. Žádám je, aby na různé slovenské nároky směřující k

upevn ě ní slovenské sv ě bytnosti nereagovali jen pohrdliv ě m ů sm ě škem nebo nech ě p ě v ě m kroucen ě m hlavy.

Vyz ě v ě m z ě rove ņ v ě všechny Slov ě ky, a p ě r ě dev ě š ě m slovenskou ml ě de ņ , aby nepodl ě hali nacion ě ln ě i demagogii lid ě i, kter ě i ztoto ņ ņ uj ě i nacion ě ln ě i sv ě bytnost a hrdost s n ě vr ě tem do temn ě e minulosti. Sentiment ě ln ě i v ě yklady o ů dajn ě e opu ě ť ě n ě m, zapomenut ě m a ze v ě všech stran utiskovan ě m slovensk ě m n ě rodem ě jsou pro tento n ě rodem ur ě ť liv ě e. Hlasy tohoto druhu nep ě stuj ě i nacion ě ln ě i sebev ě dom ě i, ale ť iv ě i jen nacion ě ln ě i komplexy a probouzej ě i nen ě v ě i. Vyz ě v ě m v ě všechny Slov ě ky, aby prok ě zali svou politickou kulturu t ě m, ť e budou respektovat zdrav ě y rozum sv ě ych p ě dstavitel ů , kter ě e si svobodn ě e zvolili. D ů stojn ě e m ě sto v rodin ě e evropsk ě ych n ě rodu zaji ť ť uje kultura demokratick ě e diskuse. Ő ovinistick ě y k ě rik takov ě e m ě sto naopak ohro ť uje. Slovenskou politickou reprezentaci ť ad ě m, aby si i nad ě le zachovala chladnou hlavu a aby i nad ě le v ě e cn ě e diskutovala o nejprakti ě t ě j ě m rozd ě len ě i kompetenc ě i ve st ě tn ě i spr ě v ě . Zbrkl ě e podl ě h ě n ě i okam ť it ě ym n ě lad ě m zfanatizovan ě e ulice a neust ě l ě e, a ť do absurdnosti dov ě d ě n ě e stup ņ ov ě n ě i po ť adavk ů nem ů ť e v ě st k ni ě emu dobr ě mu. Nejde p ě ce o to, vyk ě zat se za ka ť drou cenu maximem pravomoc ě i, ale o to, aby n ě ť i politick ě y a hospod ě rsk ě y syst ě m efektivn ě e fungoval ku prosp ě chu v ě všech.

Ā echy, Slov ě ky a p ě r ě slu ť n ě iky v ě všech n ě rodnostn ě i men ť in a etnick ě ych skupin posl ě ze ť ad ě m, aby n ě ť i federativn ě i st ě t nech ě pali jako p ě k ě ť ť ku sv ě ho nacion ě ln ě iho rozvoje a n ě stroj sv ě ho ů tisku, ale jako sv ů j spole ě n ě y ů kol a spole ě n ě e vlastnictv ě i. Tak, jako se c ě t ě me b ě t p ě r ě slu ť n ě iky sv ě e rodiny, sv ě ho pracovn ě iho spole ě enstv ě i, sv ě e strany, sv ě e c ě rkv ě e a sv ě ho n ě roda, m ě li bychom se c ě tit i ob ě any tohoto n ě ť eho spole ě n ě eho st ě tu, kter ě y vznikl z velmi moudr ě eho, duchovn ě e kulturn ě e a historicky zd ů vodn ě e n ě ho a z geopolitick ě eho hlediska dokonce nevyhnuteln ě eho rozhodnut ě i n ě ť ich p ě dku.

Dvac ě t ě y osm ě y ř ě jen 1918 je s dvac ě t ě y osm ě y ř ě jnem 1990 propojen tis ě cerymi v ě znamov ě ymi nitkami. Jednou z t ě ehto nitek je i ta, o n ě ť jsem mluvil. Dvac ě t ě eho osm ě eho ř ě jna 1990 se nad t ě mto st ě tem vzn ě ť i ot ě zka, zda um ě r ě a, anebo zda jeho ť ivot z ě sk ě v ě a druh ě y dech.

Věřím, že získává druhý dech. Věřím, že ve zkoušce, kterou prochází naše státnost, obstojíme. Věřím, že náš rozum, smysl pro svornost, naše odpovědnost, naše kultura i náš pud sebezáchovy zvíťezí a že zklameme všechny, kteří pochybují o naší schopnosti zachovat integritu našeho společného státu, nést odpovědnost za závazky, které přijal, a vůbec o naší schopnosti mít vládu nad svými věcmi.

Děkuji vám za pozornost.